

MONITORING

djelovanja medija na lokalnom nivou

Funded by
the European Union

Građanska alijansa

Za izdavača

Milan Radović

Autori izvještaja

Amina Murić

Korektura

Jelena Ristović

Prevod

Nikola Đonović

Dizajn i priprema za štampu

Milosava Nenezić

Štampa

AP Print Podgorica

Tiraž

80

Navođenje i korišćenje informacija iz ovog izvještaja u neprofitnim publikacijama ili sredstvima javnog informisanja, u svrhu informisanja građana, kao i korišćenje za druge nekomercijalne svrhe, dozvoljeno je, uz obavezno navođenje izvora i vlasnika autorskog prava. Korišćenje materijala u bilo koje druge svrhe nije dopušteno bez prethodnog odobrenja Građanske alijanse.

Izrazi koji se u ovom izvještaju koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju izraze u ženskom rodu.

Ova publikacija je proizvedena uz finansijsku podršku Evropske unije. Njen sadržaj je isključiva odgovornost Građanske alijanse, i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

Projekat „Bezbjednost novinara i medijskih sloboda na lokalnom nivou“ podržan je u okviru programa podrške „Safejournalists.net“.

Decembar 2022. godine

Funded by
the European Union

safejournalists.net

UVOD

Kada govorimo o medijima, moramo biti svjesni važnosti njihove uloge u društveno-političkom životu svih građana i građanki, te u oblikovanju mišljenja društva. Važnost medija i uticaj idu ruku pod ruku sa odgovornošću, a koja se takođe odnosi i na njihovu značajnu ulogu, ali i dužnost da svojim djelovanjem utiču na smanjenje diskriminacije, predrasuda i stereotipa.

U ovoj publikaciji predstavljeni su rezultati monitoringa rada lokalnih medija u Crnoj Gori u periodu od februara do novembra 2022. godine i to u sljedećim gradovima: Herceg Novi, Bijelo Polje, Tuzi, Berane i Ulcinj. Kroz različite aktivnosti kao što su sastanci, panel diskusije i desk istraživanja, prikupljali smo podatke o tome kako mediji na lokalnom nivou funkcionišu, koji su to izazovi sa kojima se suočavaju, te kako ih njihovi građani percipiraju.

Cijenimo spremnost lokalnih medija iz navedenih gradova, predstavnika NVO, kao i policije i tužilaštva na saradnju, od kojih smo dobili kvalitetne informacije i vrijedne zaključke prezentovane u ovoj publikaciji.

Konačno, tu su i preporuke koje su proizašle iz istraživanja i monitoringa, a koje očekujemo da će uticati na pozitivne promjene koje će unaprijediti rad lokalnih medija.

U Zakonu o medijima, članu 2 navodi se „Država obezbjeđuje i jamči slobodu medija, izražavanja i informisanja na nivou standarda koji su sadržani u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama (EU, Savjet Evrope, OUN, OEBS)“.

Dakle, usvajanjem međunarodnih standarda, država se obavezala da garantuje slobodu medija. Međutim, svjedoci smo da je u praksi drugačijasituacija, a to nam govore relevantni izvještaji međunarodnih organizacija. Na primjer, prema Indeksu slobode medija Reportera bez granica za 2022. godinu, od 188 zemalja, Crna Gora je smještena na 63. mjesto, što jeste skok u odnosu na prošlogodišnju 104. poziciju. Međutim, ovo je posljedica globalnog pada medijskih sloboda zbog trenutnih dešavanja na globalnom nivou, uzrokovanih ratom u Ukrajini i drugih faktora. Broj napada na novinare, bilo fizički, online ili verbalni, zabrinjavajuće se održavaju na visokom nivou, te ne možemo primijetiti pozitivne efekte izmjene Krivičnog zakonika u dijelu karakterisanja napada na novinare kao krivičnog djela.

U toku 2021. godine zabilježeno je 28 napada na novinare i medije, što pokazuje porast u odnosu na 2020. godinu. Primjetan je porast verbalnih i fizičkih napada, prijetnji, uvreda i omalovažavanja novinara i medijskih radnika. Prijetnje iz online sfere najčešće prelaze i u offline sferu. Najveći broj verbalnih i fizičkih napada registrovan je prilikom izvještavanja sa protesta.

Dostupni podaci pokazuju da od 2004. godine do danas, zabilježeno je 85 napada na novinare. Novinari koji rade na terenu ili se bave istraživačkim pričama, ne osjećaju se bezbjedno. Dodatno obeshrabruju i brojni neriješeni napadi na novinare, među koji su ubistvo glavnog i odgovornog urednika „Dana“ Duška Jovanovića, pokušaj ubistva novinara Tufika Softića, te napadi na Oliveru Lakić.

Građanska alijansa je organizovala nekoliko sastanaka sa predstavnicima lokalnih medija kako bismo došli do informacija kakvo je stanje ovih medija, koji su to problemi sa kojima se mediji na lokalnom nivou suočavaju, te o nivou bezbjednosti novinara. Sagovornici su bili saglasni da je finansijska situacija lokalnih medija vodeći problem, te da je ona i jedan od razloga zašto mladi novinari odlaze iz lokalne zajednice. Ova situacija kod pojedinih lokalnih medija uzrokuje i poteškoće u pronalaženju adekvatnog kadra (novinara, kamermana, tonaca...), a koji će pristati da rade za ponuđene plate koje ti mediji mogu da im ponude. Uz to, na lokalnom nivou je često teško uopšte i pronaći kadar koji je lokalnim medijima potreban. Izazov predstavlja i odabir tema koje će se obrađivati, jer na lokalnom nivou, naročito u manjim gradovima, nema uvijek dovoljno interesantnih priča koje se mogu iskoristiti.

Uz ovakvo stanje, te nedostatak finansijskih sredstava, novinarima ovih medija nije uvijek jednostavno da se bave nekim ozbiljnijim istraživačkim novinarstvom, a takođe i zbog manjka kadra i „pritska“ da se obrade svakodnevne teme.

Još jedan od problema sa kojima se suočavaju mediji na lokalnom nivou je i politizacija medija koja je prisutnija na lokalnom nivou u odnosu na nacionalni.

Česta je situacija da političke partije vrše pritisak na novinare prilikom izvještavanja koristeći svoj uticaj u lokalnoj zajednici. Novinari su izloženi visokopolarizovanoj i nerijetko toksičnoj društveno-političkoj atmosferi prilikom obavljanja svog radnog zadatka. Kada je u pitanju bezbjednost novinara na lokalnom nivou, većina sagovornika je navela da se osjeća bezbjedno, jer se nalaze u malim sredinama, te se samim tim i dobro poznaju, što uzrokuje i manju vjerovatnoću za napade.

Ipak, ne možemo ovo uzeti za pravilo, s obzirom recimo na napad na novinara Tufika Softića u Beranama. Naveli su povremene slučajeve uvrede ili neprimjerenog komentara, ali se nisu osjetili ugroženo od strane svojih sugrađana.

O ovim temama, razgovarali smo i na panel diskusijama koje smo organizovali u Ulcinju, Tuzima, Herceg Novom, Bijelom Polju i Beranama, a kojima su, pored predstavnika lokalnih medija, prisustvovali i predstavnici lokalnih NVO, lokalne samouprave i tužilaštva.

Svakako treba pomenuti i odgovornost samih lokalnih medija, koji se, bez obzira na uslove, izazove i okolnosti, moraju truditi da svoj posao rade profesionalno, objektivno i da im u fokusu rada uvijek budu građani i imperativ da im se prenesu tačne, relevantne i istinite informacije.

Panel diskusija u Bijelom Polju

Panel diskusija u Beranama

Panel diskusija u Tuzima

Panel diskusija u Ulcinju

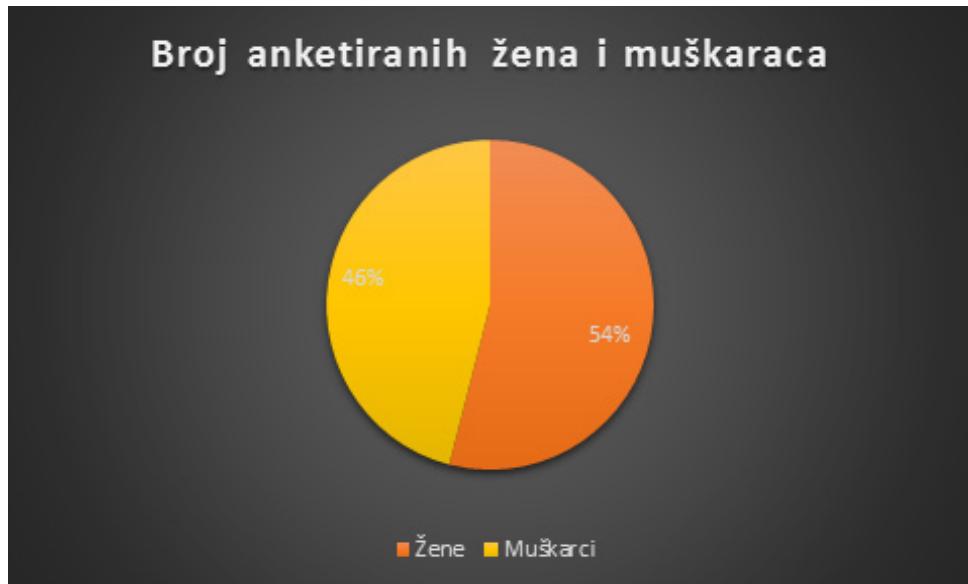

Panel diskusija u Herceg Novom

Prilikom implementiranja projekta „Bezbjednost novinara i medijskih sloboda na lokalnom nivou“, Građanska alijansa je sprovedla anketno mini istraživanje u opština Ulcinj, Tuzi, Herceg Novi, Bijelo Polje i Berane putem upitnika.

Ankete su sadržale 13 pitanja koja su doprinjela saznanjima o percepciji građana o radu i bezbjednosti lokalnih medija. Istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 200 ispitanika kako bi dobijeni rezultati bili respektabilni i reprezentativni za donošenje opštег zaključka o problemima lokalnih medija i novinara, a gradovi koji su uključeni u istraživanje su: Bijelo Polje, Herceg Novi, Ulcinj, Berane i Tuzi.

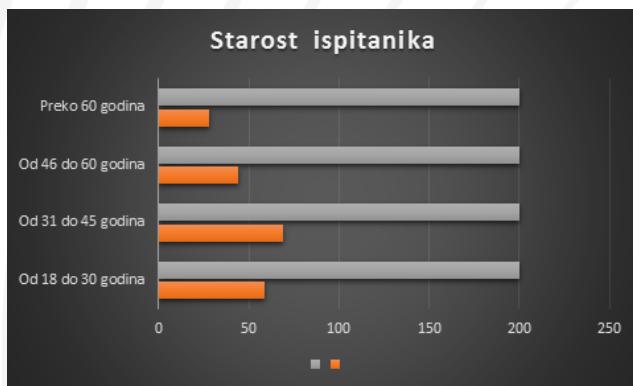
U nastavku su predstavljeni detaljni nalazi istraživanja.

Grafikon 1. Broj anketiranih žena i muškaraca

Na **grafikonu 1** dat je procentualni prikaz ispitanika. Kao što se vidi na grafikonu, od 200 ipitanika, njih 108 bilo je ženskog pola, odnosno 54% ispitanica, dok je muškaraca bilo 46%, odnosno 92 ispitanika.

Kada je u pitanju starosna dob ispitanika, ona je varirala od 18 do 60 godina.

Grafikon 2. Starost ispitanika

Najviše ispitanika je pripadalo grupi od 31 do 45 godina starosti, čak njih 69. Ispitanika starosne dobi od 18 do 30 godina je bilo 59. Od ukupnog broja ispitanika, njih 44 je izjavilo da pripadaju starosnoj dobi od 46 do 60 godina, dok je njih 28 bilo u grupi preko 60 godina starosti.

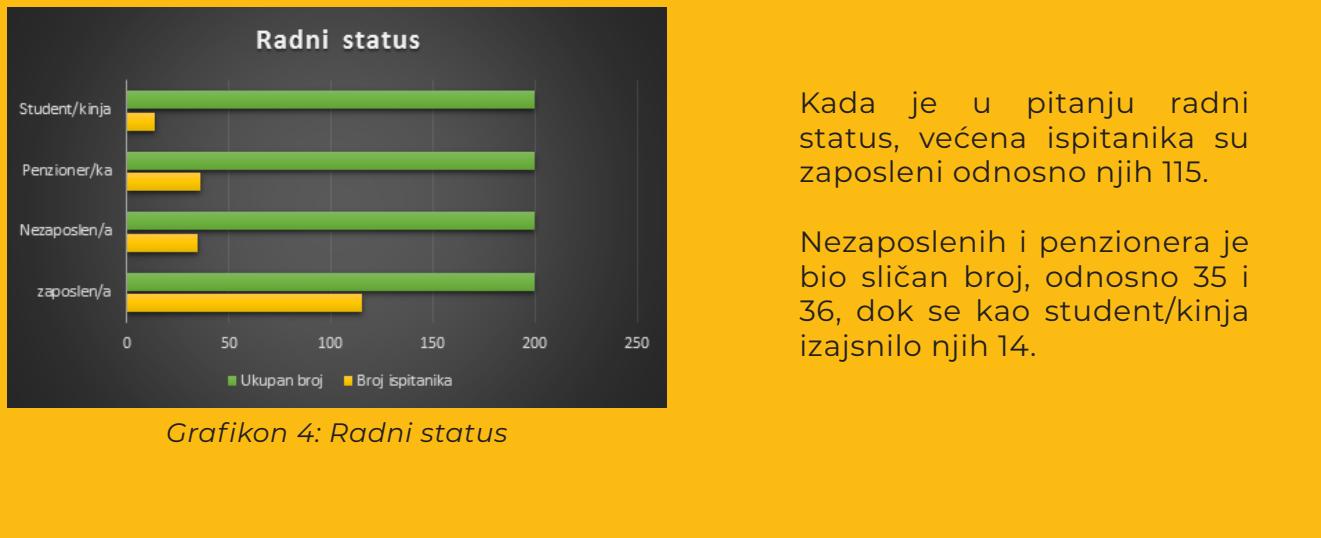
Anketom smo pokušali da obuhvatimo i sve nivoe obrazovanja kako bismo dobili što relevantnije rezultate istraživanja.

Grafikon 3: Nivo obrazovanja

Na grafikonu 3 je dat procentualni prikaz nivoa obrazovanja ipitanika. Njih 42%, odnosno 85 ispitanika je završilo višu školu ili fakultet, a 40%, odnosno 80 njih ima završenu srednju školu. Master diplomu ima 11% ispitanika, odnosno njih 21, dok je na nivou osnovnog obrazovanja njih 11, odnosno 5%. Kada su u pitanju doktorske studije, svega 2% ipitanika ih ima, odnosno njih troje.

Pored nivoa obrazovanja, ispitanike smo pitali i za radni status.

Na pitanje „Koliko ste zadovoljni radom lokalnih medija u Vašem gradu?“, odgovori se mogu vidjeti na grafikonu 5.

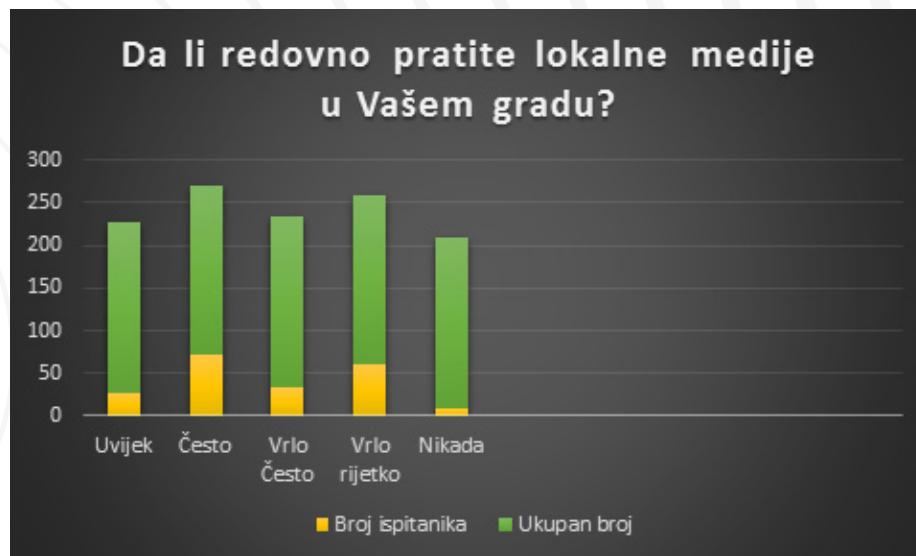
Najviše ispitanika je izjavilo da su djelimično zadovoljni radom lokalnih medija u njihovom gradu, čak njih 63. Od njih 200, 59 je izjavilo da niti su zadovoljni niti nezadovoljni, dok je 37 ispitanika kazalo da su djelimično zadovoljni.

Potpuno zadovoljnih ispitanika je bilo 23, dok je njih 18 bilo potpuno nezadovoljno radom lokalnih medija u njihovom gradu.

Grafikon 5: Koliko ste zadovoljni radom lokalnih medija u Vašem gradu?

Na pitanje „Da li redovno pratite lokalne medije u Vašem gradu?“, ponuđeni odgovori su bili: uvijek, često, vrlo često, vrlo rijetko i nikada. Grafikon 6 daje prikaz odgovora na ovo pitanje.

Grafikon 6: Da li redovno pratite lokalne medije u Vašem gradu?

Zanimljiv je podatak da je čak 60 ispitanika kazalo da vrlo rijetko prati lokalne medije, dok s druge strane imamo činjenicu da njih 71 često prati lokalne emiterne. Da uvijek prati lokalne medije potvrdilo je 27 ispitanika, a njih 33 su kazali da vrlo često prate. Nikada ne prati lokalne emiterne njih 9 od 200 ispitanika.

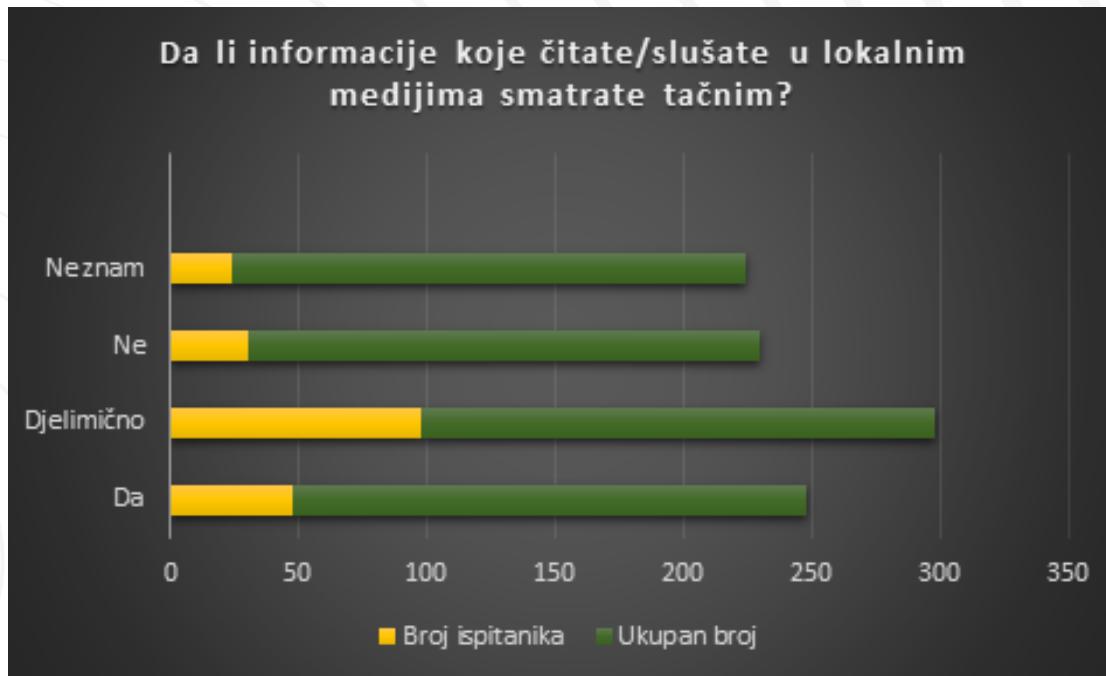
Koliko smatraju da su informisani od strane lokalnih medija pogledajte na narednom grafikonu.

Grafikon 7: Da li smatrate da ste dovoljno informisani putem lokalnih medija?

Na pitanje „Da li smatrate da ste dovoljno informisani putem lokalnih medija?“, 40% ispitanika smatra da su dovoljno informisani, dok samo 4% smatra da je u potpunosti informisano. Da su nedovoljno informisani smatra 27% ispitanika, dok njih 22% nemaju stav. Potpuno neinformisanim se smatra 7% ispitanika.

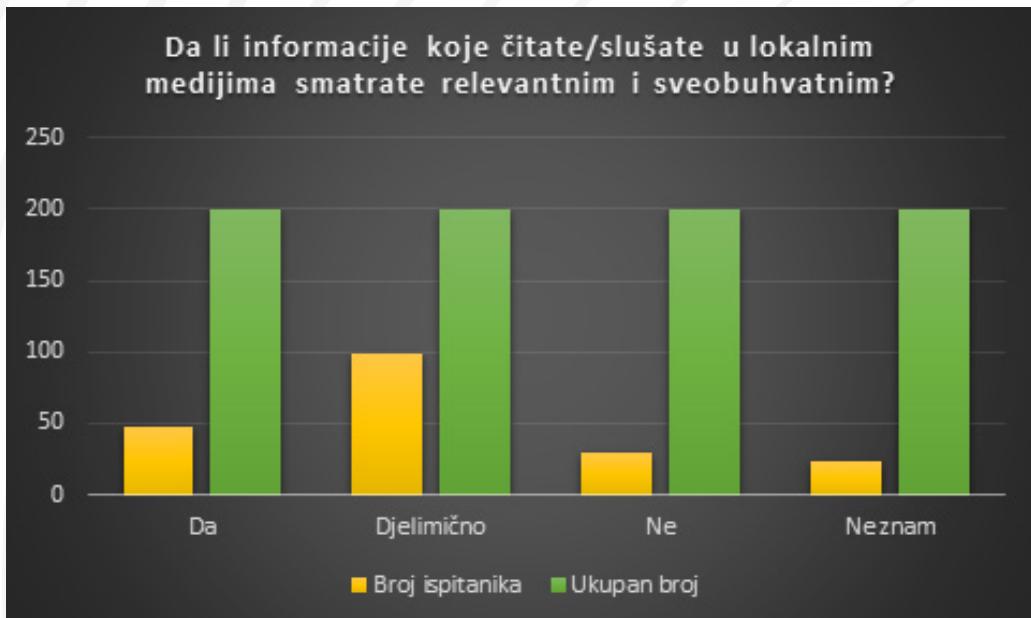
Do podatka koliko su tačne informacije koje građani dobijaju od lokalnih medija došli smo pitanjem „Da li informacije koje čitate/slušate u lokalnim medijima smatrate tačnim?“.

Grafikon 8: Da li informacije koje čitate / slušate u lokalnim medijima smatrate tačnim?

Informacijama koje dobijaju od lokalnim medija vjeruje 48 ispitanika, dok čak njih 98 ima sumnje, odnosno, smatra te informacije djelimično tačnim. Netačnim informacije koje dobijaju od lokalnih emitera smatra 30 ipitanika, dok njih 24 ne znaju da li su informacije koje dobijaju tačne ili netačne.

Koliko građani informacije koje dobijaju od lokalnih medija smatraju relevantnim i sveobuhvatnim pogledajte na **grafikonu 9.**

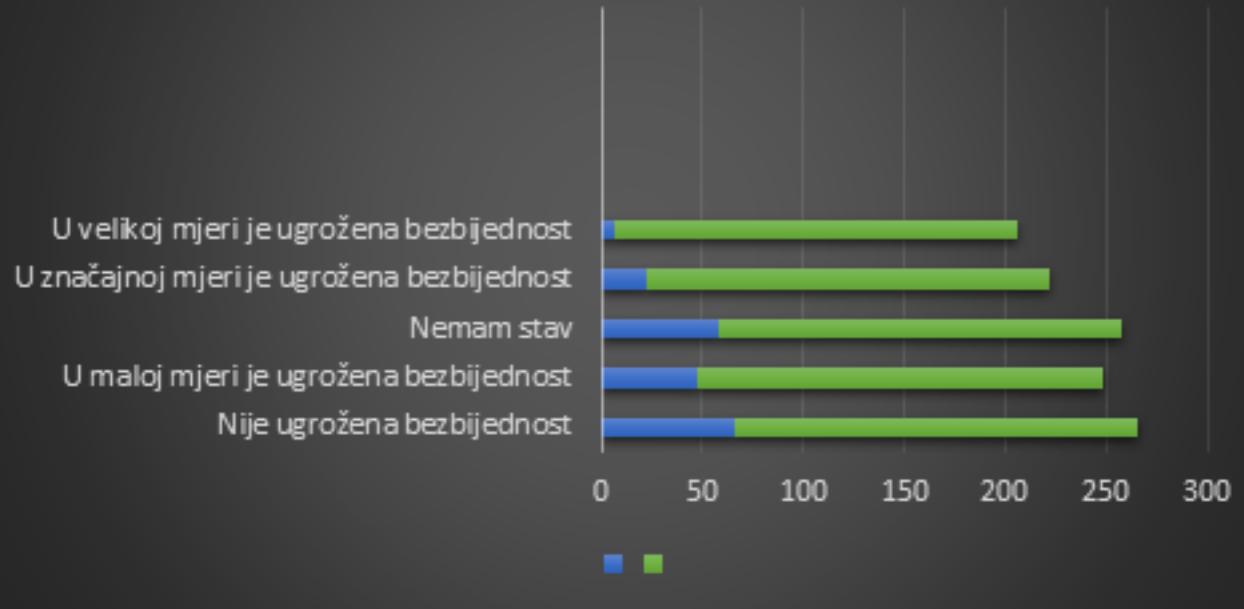
Grafikon 9: Da li informacije koje čitate/slušate od lokalnih medija smatrate relevantnim i sveobuhvatnim?

Na **grafikonu 9** vidimo da najviše ispitanika smatra da su informacije koje dobijaju od lokalnih medija djelimično relevantne i sveobuhvatne, čak njih 99, dok je 47 ispitanika odgovorilo sa „Da“ na ovo pitanje. Njih 30 je kazalo da informacije nisu relevantne i sveobuhvatne dok je 24 ipitanika reklo da ne zna.

Kroz istraživanje koje smo sproveli na lokalnom nivou sa lokalnim medijima, došli smo da informacija da se mediji ne osjećaju sigurno i bezbjedno. Mišljenje sugrađana se ipak razlikuje od njihovog.

U nastavku prikaz kako ispitanici vide ugroženost novinara.

Prema Vašem mišljenju, u kojoj je mjeri ugrožena fizička bezbjednost novinara u Vašem gradu?

Grafikon 10: Prema Vašem mišljenju, u kojoj je mjeri ugrožena fizička bezbjednost novinara u Vašem gradu?

Da su novinari bezbjedni u svom gradu smatra 66 ispitanika, a njih 58 nema stav o ovom pitanju. Njih 48 je kazalo da je u maloj mjeri ugrožena bezbjednost novinara, dok je 22 ispitanika ocijenilo da je bezbjednost novinara ugrožena u značajnoj mjeri. Najmanji broj ispitanika, njih 6, istakao je stav da je bezbjednost novinara u velikoj mjeri ugrožena.

Na pitanje da li su lokalni mediji u njihovim gradovima objektivni, ispitanici su imali tri opcije za odgovor, a to su: da, ne i nemam stav.

Na **grafikonu 11** je dat prikaz u procentima odgovora na ovo pitanje.

Grafikon 11: Da li smatrate da su lokalni mediji u Vašem gradu objektivni?

Stav o ovom pitanju nije imalo 77 ispitanika, dok je njih 73 smatralo da su njihovi lokalni mediji obijektivni. Ukupno 50 ispitanika kazalo je da smatraju da loklani mediji u njihovom gradu nisu objektivni.

Istraživanje je sprovedeno, kao što smo već naveli, u pet crnogorskih gradova, a to su: Ulcinj, Herceg Novi, Tuzi, Berane i Bijelo Polje. U svakom gradu je podjeljeno po 40 anketa.

Koji su to glavni izazovi sa kojima se lokalni mediji susreću u svom radu?

Za posljednje pitanje u anketi ostavili smo prostor da ispitanici kažu koji su to, po njihovom mišljenju, glavni izazovi sa kojima se lokalni mediji susreću u svom radu. Kako svi ispitanici nisu dali odgovor na ovo pitanje, a i dosta se odgovora podudaralo, u nastavku predstavljamo izdvojene odgovore po gradovima.

Nemam stav	Politika utiče na medije	Gradska vlast vrši cenzuru	Nedovoljno gradskog sadržaja	Loš kadar novinara
Nedovoljno sadržaja za mlade	Finansijska nezavisnost	Glavni izazov je redovno i istituto oglašavanje koje će da privuče pažnju	Velika prilika i izazov upravo leži u tome da je glavna poluga lokalnog novinarstva sam novinar/ka.	

Mediji nisu objektivni	Mediji nisu objektivni	Politička relevantnost	Nedostatak informacija i događaja	Finansije
------------------------	------------------------	------------------------	-----------------------------------	-----------

Nedostatak adekvatnog kadra	Nedostatak finansija	Objektivnost	Grad nema kvalitetni sadržaj	Loša situacija u državi
Politička situacija i visok nivo kriminala	Uslovi za rad	Novinari zaposleni iz političkih partija	Finansijsko stanje medija katastrofa	

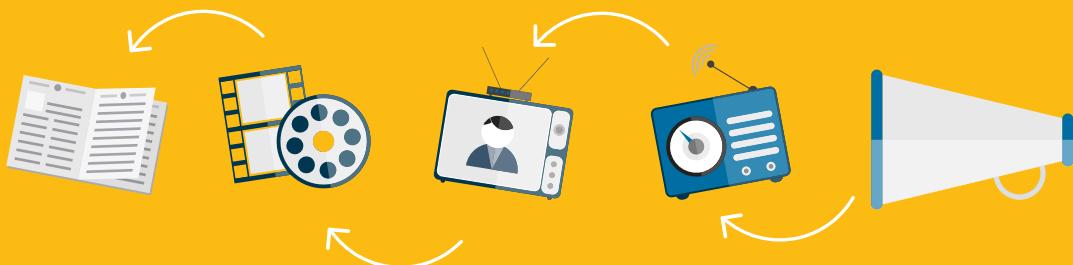
Glavni izazov je da budu realni	Nezavisnost i nepristrasnost	Pritisak od strane nadleženih	Nemogućnost izražavanja ličnog stava
Uticaj lokalnih vlasti na njihov rad		Objektivnost, relevantnost informacija	

Slabi radni uslovi, nedostatak novčanih sredstava, motivacija lošija... sveopšta situacija (loša) uzemlju	Politička situacija i visok nivo kriminala	Teški uslovi rada, prije svega, zbog finansijsa, zaštite opreme i nedovoljno stručnog kadra	Neadekvatna informisanost određene grupe ljudi
Smatram da nemaju adekvatne uslove za rad	Nedovoljno finansijskih sredstava za realizaciju sveobuhvatnijih aktivnosti	Nasilje, napadi i nezainteresovanost interesantnih grupa	Nemaju nikakve izazove, samo da budu tačni i objektivni, a oni to nijesu

Kako je bilo dosta sličnih odgovora, dolazi se do zaključka da građani ipak jesu svjesni u kakvim uslovima rade i stvaraju mediji u njihovom gradu. Kako bi se pospješio bolji rad medija na lokalno nivou, potrebna je dodatna edukacija, kako mladih novinara tako i građana.

Takođe, u većini gradova ne postoji NVO koja se bavi isključivo pravima novinara i medija. Nebezbjednost novinara na lokalnom nivou nije prepoznata kao jedan od najvećih problema. Povjerenje u lokalne medije je poljuljano zbog političkog uticaja, te građani smatraju da je i dosta novinara dobilo posao putem partiske knjižice.

Online mediji i komentari

Kao što smo na početku ukazali, online nasilje prelazi iz online sfere u offline, te samim tim bezbjednost novinara je ugrožena i ne osjećaju se sigurno dok vrše svoje poslovne dužnosti.

Prilikom monitoringa medija, odnosno portala na nacionalnom i lokalnom nivou, zabilježili smo i komentare koji sadrže elemente govora mržnje, a upućeni su autorima/novinarima na portalima koje smo pratili.

Komentari koji su ostavljeni, uglavnom na društvenoj mreži Facebook sadržali su uvredljive i pogrdne izraze kao i prijetnje koje su bile upućene na račun autora tekstova.

Kako jedan komentar povuče drugi, na jednom postu smo zabilježili i više takvih komentara. Prilikom monitoringa, sve negativne komentare smo uredno prijavljivali urednicima portala kako bi ih zabilježili te uklonili. Komentari koji su bili mizogeni i seksistički, upućivani su ženskim novinarima, te na taj način doprinosili i većoj degradaciji žena u javnom životu, a za cilj su imali da se žene povuku sa javne scene.

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Napadi na novinare se povećavaju iz godine u godinu, što nam govori da se Zakon o medijima, član 2, ne implementira u potpunosti. Iako se novinari na lokalnom nivou većinom osjećaju bezbjedno, situacija je drugačija sa njihovim kolegama koje rade na nacionalnom nivou. Lokalni mediji, osim što su suočeni sa teškom finansijskom situacijom, te jedva opstaju, prinuđeni su da trpe i razne pritijske koji dolaze od raznih političkih subjekata. Nerazriješeni napadi na novinare ostaju mrtva slova na papiru, a kako nema presude i kazne, prestupnicima se daje zeleno svjetlo da mogu, ukoliko izvrše napad na novinare, ipak proći nekaznjeno.

Na nekažnjivost za napade i progona novinara u Crnoj Gori upozorava i predsjednik Evropske federacije novinara Bliker Bejrgord, koji preporučuje da se napravi Nacionalni plan zaštite novinara. To je jedan od zahtjeva Evropske unije u okviru pregovaračkog procesa o pristupanju Crne Gore, precizirao je Bejrgord.

U posljednjem izvještaju o napretku Crne Gore u evropskim integracijama Evropska komisija je u oblasti slobode izražavanja, konstatovala da je Crna Gora postigla određeni nivo pripreme u toj oblasti, ali je napravila ograničen napredak.

Nakon analize, pripremili smo i spisak preporuka čije bi ispunjenje doprinijelo unapređenju stanja lokalnih medija i bezbjednosti novinara.

- *Kako bi se smanjili napadi na novinare, potrebno je da policija, tužilaštvo i sudstvo budu efikasniji u sproveđenju zakona i adekvatno kazne sve napade na novinare i na taj način stave do znanja svima da će se sistem efektivno boriti sa napadima.*
- *Kako bi sloboda izražavanja bila u potpunosti ispoštovana, potrebno je ukinuti autocenzuru i cenzuru.*
- *Kako bi lokalni mediji mogli da opstanu finansijski, potrebno je da država izdvoji veći dio novca za njihovo finansiranje.*
- *Potrebno je obezbijediti dodatne edukacije za mlade novinare i studente novinarstva kako bi se bolje upoznali sa svojim pravima i obavezama prilikom izvještavanja, te naučili kako da budu objektivni i nepristrasni.*
- *Potrebno je raditi na osnaživanju lokalnih medija kako ne bi padali pod uticaj političkih elita.*
- *Nadležni organi moraju razviti model održivog finansiranja lokalnih medija, kako bi mogli nesmetano raditi svoj posao.*
- *Potrebno je na lokalnom i nacionalnom nivou podići svijest o važnosti lokalnih medija.*

